ԱՐՄԷՆԻԱ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ամերիկայի համար տարեկան 4 տոլար Թղթդրմ.
Եւրոպայի և այլ տեղերի համար տրկն. 20 Ֆրանք
Տնօրէնութիւնն ինք կը վճարէ փոստի ծախքը։
Բաժնեգինները կանխիկ կը վճարուին։ Վեցամսեայ կամ եռամսեայ բաժնորդութիւններ ալ կընդունուին, առանց ոեւէ յաւելման բաժնեգնին վրայ։
Խմբագիր-Տնօրէնին հետ կարելի է տեսնուիլ խմբագրատունը (rue Vacon, 50) ամեն օր կէսօրէնյետոյ, ժամ 2էն մինչև 4 միայն։

Բ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1
1886 ՕԳՈՍՏ. 21
(ՕԳՈՍ. 9 Հ. Տ.)
ՇԱԲԱԹ
Կը հրատարակուի Դշ. և Շբթ. օրեր

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Ծանուցումներ կընդունուին հայերէն և Ֆրանսերէն լեզուով։
Ծանուցման 1 միջակ գիրը 1 սանդիմ կարժէ. 1 գլխագիրը 2 սանդիմ։
Նամակ կամ ծրար պէտք է ղրկել խմբագրութեան հետևեալ հասցէով. M. PORTOUKALIAN, rédacteur du journal *Arménia*, MARSEILLE (France)

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues au bureau dela Rédaction (Rue Vacon, 50).

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

«Արմէնիա»ի Բ տարեմուտը.—Ազգ.—Նամակ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներէն (Նոր Եորք). — Նամակ Թիւրքիայէն (Վան).— Նամակ Պուլկարիայէն (Ռուսճուգ).—Վանի դէպքերն.—Յեղափոխական շարժումներ Արմէնիայի մէջ.—Ռափայէլ Պատկանեան.—Ներքին լուրեր.—Արտասահմանի լուրեր.—La Tribune des Peuples.—Վիճակահանութիւն զանազան ընտիր գրքեանց.—Ծանուցումներ:

«ԱՐՄԷՆԻԱ»Ի Բ ՏԱՐԵՄՈՒՏԸ

Մի ժամանակ լռութենէ յետոյ, «Արմէնիա»ն կուգայ այսօր ողջունել միանգամայն բարեկամներին և թշնամիներին և իւր շնորհակալութիւններ յայտնել սոցա որոնք կամայ կամ ակամայ պատճառ եղան իւր յառաջդիմութեան և երկրորդ տարեշրջանի մէջ թևակոխելուն։ Եթէ «Արմէնիա»ի բարեկամները նորա ձեռքէ բռնելով, թևերէն մտնելով յառաջ տարին զինք իւր փշոտ ասպարէզի մէջ, շնորհակալութիւն և թշնամիներին որոնք յոգնած և վարանած ժամերին մէջ մտրակելով իրեն յառաջ ցատկել և փուշերի վրայէ անցնել տուին իրեն։ Եթէ մէկ կողմէ բարեկամների աջակցութիւնն և օրըստօրէ համակրութիւնն կը քաջալերեն մեզ շարունակել «Արմէնիա»ն, միւս կողմէ «Արմէնիա»ի թշնամեաց ուրախութիւն չպատճառելու ցանկութիւնն ալ ոչ պակաս կոգևորէ մեզ «Արմէնիա»ն շարունակելու։

Իրաւ է թէ մենք չկարողացանք գէթ 600 բաժնորդ ունենալ, բայց ինչ որ ունեցանք այժմ, կը յուսադրէ մեզ թէ ներկայ տարու ընթացքին մէջ 600ի ալ պիտի հասնի բաժնորդների թիւը Թիւրքիայէ և Ռուսիայէ դուրս ուր արգիլուած է «Արմէնիա»ի մուտքը։ Երբ «Արմէնիա»ն արգելուեցաւ Թիւրքիա մտնելէ, մեզ մնաց 100 բաժնորդ միայն. մենք չվհատեցանք և շարունակեցինք որով բաժնորդների թիւը մի քանի ամիս յետոյ հասաւ 250ի։ Վրայ եկաւ Ռուսիայի արգելքը և այդ թիւ իջեցաւ դարձեալ 150ի։ Մենք դարձեալ անվհատ շարունակեցինք և այսօր «Արմէնիա»ի բաժնորդների թիւը (տարեկան 40 Ֆր. վճարողները 2 բաժնորդ համարելով) հասած է 500ի։

Ասկէ զատ, զանազան քաղաքներէ մասնաժողովներ կամ անհատներ խոստացած են «Արմէնիա»ին տարեկան կամ ամսական մի նպաստ ղրկել հետեւեալ կերպով։

Ֆօքշանէն մի խումբ հայեր	240	Ֆր.
Մօնբէլիէի «Ակումբ»ը	120	»
Պուքրէշի հայ հայրենասէրների խումբը	120	»
Փարիզի հայ ուսանողների մի խումբ	120	»
Պրն. Գրիգոր Թարագճեան Եգիպտոսէն	100	»
Պրն. Թովմաս Նշանեան Ամերիկայէն	100	»
Սիլիստրէի հայ հայրենասէրների խումբը	100	»
Ռուսիայի մի քաղաքէն մի քանի երիտասարդներ 36 րբլ.	85	»
Ռուսիայի մի քաղաքէն մի այլ անհատէ 36 րբլ.	85	»
Պարսկաստանի մի քաղաքէն 36 րբլ	85	»
Տարեկան նպաստ Ֆրանք	1155	

որ ըսել է 58 բաժնորդագին։ Այս կերպով, եթէ «Արմէնիա»ի խմբագիր-տնօրէնութեան մի մեծ բան չմնայ ալ, գէթ լրագրին մնացած բոլոր ծախքերն ապահովուած կը լինին ընթացիկ տարուն մէջ և յոյս ունինք թէ դուրսէն ալ դարձեալ օգնութիւններ կը լինին «Արմէնիա»ին նորա դիրք աւելի ապահովելու համար։

Այս առթիւ կուզենք մի դիտողութիւն ներկայացնել ամենին ուշադրութեան։

«Արմէնիա»ն այսօր հայ լրագիրներին մէջ համեմատաբար ամենէն շատ բաժնորդ ունեցող թերթն է։ Մենք գիտենք որ Թիւրքիայի և Ռուսիայի հին և նոր բոլոր հայ լրագիրներին մէջ ամենէ շատ տարածուածներն 1400է աւելի բաժնորդ չունեին, թէև միլիոններով համրուող հայերի մէջ մուտք ունէին։ Մարսէյլի մէջ հրատարակուող «Արմէնիա»ն միայն Մարսէյլի մէջ ուր առանց խտրութեան կրօնի, սեռի և հասակի 60ի չափ հայ կայ, 30 բաժնորդ ունի. իսկ Կ. Պոլիս հրատարակուող լրագիրներէ ամենէ շատ տարածուածը 800 բաժնորդ միայն ունի Կ. Պոլսի մէջ ուր 250,000 հայ կայ (բացի գաւառացի պանդուխտներէն). մինչդեռ «Արմէնիա»ին Մարսէյլի մէջ ունեցածին համեմատութեամբ պէտք էր որ 125,000 բաժնորդ ունենար Կ. Պոլսեցիներէն միայն։ Այս թուական համեմատութիւն կարելի է ընել և միւս տեղերի համար։

Բայց ի՞նչ է պատճառը «Արմէնիա»ի բաժնորդների համեմատական այս մեծ առաւելութեան։—Որովհետև Թիւրքիայի և Ռուսիայի մէջ հրատարակուող հայ լրագիրների գըլխին վրայ Դամոկլեան սուրի պէս կախուած կայ միշտ թիւրք և ռուս գրաքննութեան գործը որ կարգիլէ հայ խմբագիրներին ազատօրէն գրել իրենց ազգային վիճակի և պէտքերի վրայ և հայ ժողովուրդը որ սկսած է փոքրիշատէ զգալ, որ կուզէ իւր ազգային—քաղաքական կեանքի մասին խօսիլ ու լսել, իւր այդ փափաքը չէ կարող գոհացնել ճընշման տակ հրատարակուող հայ լրագիրներին մէջ։ Այո, «Արմէնիա»ն Թիւրքիայէն և Ռուսիայէն հալածուելէ յետոյ, որովհետև դուրս հազիւ թէ 150,000 հայ կը գտնուի մեր կարծիքով (Պարսկաստանն ալ միասին հաշուելով), մօտ 500 բաժնորդ ունենալը ապացոյց է թէ Հայը փոքրիշատէ զարթած է, նա քաղաքական կեանք կը պահանջէ, թէ անհրաժեշտ է քաղաքական ազատ կեանք ունենալ յառաջդիմելու համար թէ՛ մտաւորապէս, թէ՛ բարոյապէս և թէ՛ նիւթապէս և թէ Հայի վրայ ծանրացած ճնշող ձեռքերն են պատճառ որ այսօր Հայն ու Հայաստանը տգէտ և խեղճ են մնացած։ Եթէ քաղաքական ազատ կեանք ունենանք, մեծ կերպարանափոխութիւններ կը լինին մեր ազգի մէջ որ կըրնայ մի օր մի կարևոր դիրք ունենալ ազգերի շարքին մէջ։ Յառաջդիմութեան համար կարևոր է ամեն բանէ յառաջ ազատութիւն։ Միթէ յառաջդիմութիւն կարելի՞ է սպասել անկէ որի ձեռքերն ու ոտքերն ծանրածանր շղթաներով են փաթաթուած։

Կը կրկնենք թէ մենք մեր ազգի բարօրութիւնը կը տեսնենք գլխաւորապէս ազատութեան մէջ։ Ազատութիւնը վեր է ամեն բանէ. առանց ազատութեան ոչ թէ միայն յառաջդիմութիւն, ոչ թէ միայն հայութիւն, այլ մարդկութիւն անգամ չէ կարելի ունենալ։ Այս է մեր քաղաքական հաւատք զոր «Արմէնիա»ն պիտի տարածէ իւր ամբողջ գոյութեան մէջ և պիտի աշխատի իւր կարողութեան համեմատ որ իւր տարածած գաղափարներ հետզհետէ գործնական շրջանակի մէջ մտնեն։

Այս յուսով և այս յայտարարութեամբ «Արմէնիա»ն կը մտնէ իւր երկրորդ տարեշրջանին մէջ, յորում վստահ է պատահելու իւր ազատասէր հայրենակիցների կողմէն աւելի ջերմ համակրութեան և աջակցութեան։

Մ. Փ.

ԱԶԳ

Կը յիշեցնենք մեր բաժնորդներին որ «Արմէնիա»ի բաժնորդագինը պէտք է կանխիկ վճարուի, ինչպէս որ նշանակուած է լրագրի ճակատին վրայ, «բաժնորդագրութիւն» վերնագրին տակ։ Մենք պարտաւոր ենք այստեղ մեր ամեն ծախքեր կանխիկ վճարելով անել. անկարելի է յետաձգել ոեւէ ծախք առանց գործին վնասելու. նոյն իսկ անկարելի եղաւ մեզ ձեռնարկել աւելի ևս խնայողական միջոցների ինչպէս որ մտադրութիւն յայտնած էինք մեր վերջին 99դ. թուին մէջ. ընդհակառակ աւելի շատցան ծախքերն որոնք անհրաժեշտ եղած են գործը կանոնաւոր ընթացքի մէջ յառաջ վարելու համար։ Ուրախ ենք գտնել որ այս վերջին երկու շաբաթներին մէջ եղած նոր բաժնորդների յաւելումը եկաւ նոր ոյժ և քաջալեր բերել մեզ և յոյս ունինք որ մեր բաժնորդներ ևս չպիտի զլանան դիւրութիւններ տալ մեզ շուտով հասցնելով մեզ իրենց բաժնորդագինը։

Ինչպէս արդէն յայտարարած ենք, վերջապէս որոշեցինք անփոփոխ պահել լրագրին 20 ֆրանք տարեկան բաժնորդագինը և պիտի ղրկենք 2 թերթ նոցա որոնք մէկ թերթի համար 40 ֆրանք վճարել հաճեցան։ Նոյնպէս կը ղրկենք 2 թերթ նոցա որոնք խոստացած են մի բաժնորդ ներկայացնել բայց հասցէն դեռ չեն հաղորդած մեզ. երբ հասցէն հաղորդեն մեզ, կսկսինք ուղղակի անոր ղրկել։

ՆԱՄԱԿ
ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԷՆ

Նոր Եորք, 26 Յուլիս 1886

Նոր Եօրքի մէջ նորահաստատ Հայկական Միութիւնը, որուն նկատմամբ արդէն հակիրճ տեղեկութիւն հաղորդած եմ Ձեր պատուական ընթերցողաց, իւր կանոնաւոր կիսամսեայ նիստն ըրաւ Յուլիսի 24րդ շաբաթ երեկոյ փառաւոր սրահի մը մէջ որ ի մասնաւորի քանի մը օր առաջ ընկերութեան համար վարձուած էր մէկ տարուան համար։ Այս դահլիճն որ Eastern Star Hall կը կոչուի, խիստ մեծ մարմարեայ դրամատան մը չորրորդ յարկին վրայ է և մասնաւորապէս մասոնական ժողովներու համար շինուած է։ Արդարև երբ բազմաթիւ հայեր այդ հոյակապ սրահին մէջ համախմբեցան, մեծ եղաւ իւրաքանչիւրին ուրախութիւնը, վասն զի այսպիսի շքեղ և փառաւոր, միանոյն ժամանակ բազմադիր ժողովատեղի մը ունենալ, կանոնաւոր նիստ ընել, դրամ և աշխատութիւն նուիրել, և Հայու ու Հայաստանի վրայ խօսիլ, ապացոյցներ էին թէ Ամերիկաբնակ հայք իրենց թմրութենէն մթափած այժմ ուխտած են միանալու և հայավայել գործեր գործելու։ Որչա՛փ քաղցր է այսպէս խորհիլ և յուսալ, և իբր օրինակ իրենց այդ ազգօգուտ եռանդին արժան է յիշել այն միաձայն հաւանութեամբ արուած որոշումն թէ ամէն տարի Հայկական Միութիւնն իւր տարեդարձն պիտի տօնէ Վարդանանց նահատակութեան օրն։ Ո՞չ ապաքէն հայրենասիրական քայլեր են ասոնք դէպի իրենց նպատակի կատարելագործութիւն։ Կը խոստովանիմ թէ անցեալին մէջ քանի մ'անգամ այսպիսի ընկերութիւն մը կազմելու յոյսն ի դերև ելած է. սակայն մեծ բերկրութիւն է յիշել թէ ժամանակին բերմամբ հին միտքերն և կրօնական նախապաշարումներն լիովին փոխուած են և այսօր Լուսաւորչականք, Բողոքականք և Կաթողիկք, առանց ուէ խտրութեան, Հայկ. Միութեան յառաջադիմութեանը տուած են իրենց բոլոր ուշադրութիւնը, և եթէ երբէք օտար ազգաց մէջ կայ նախանձելի վիճակ ունեցող հայ ընկերութիւն մը, պիտի համարձակիմ ըսել թէ, այն ալ Նոր Եօրքի Հայկական Միութիւնն է։ Այս համարձակութիւնս կը վերահաստատուի Արմէնիայի էջերուն դիմելով, յորում ցաւիմ սրտի կը կարդանք թէ Լոնտոնի մէջ մեծ անուն վաստկող Կեդրոնական ընկերութիւնը դադրած է այլ ևս մարմին մ'ըլլալէ և թէ Փարիզի մէջ չկայ մի այնչափ ուշադրութեան արժանի Հայոց կեդրոն, ինչ որ պարտ է . . . և այլն (1)։ Ի մի բան Նոր Եօրքի Հայկական Միութիւնը փառաւոր ապագայ մը կը խոստանայ. Տա՛ն երկինք որ արդիւնաւոր ըլլայ։

Ինչպէս որ նախորդ նամակս ծանուցեր էի, ընկերութիւնս ընդհանուր նիստ մ'ունեցաւ յուլիս 10 շաբաթ երեկոյին 'ի ներկայութեան բազմաթիւ հայոց, յորում ըստ կանոնագրութեան յաջորդ շրջանի պաշտօնէից ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ . . . (2)։

Ա.

---

(1) Կերեւի թէ «Արմէնիա»ի 93 թուին մէջ մեր տուած կարճ տեղեկութիւն սխալ հասկցուած է. «Լոնտոն դադրած է կեդրոն ըլլալէ» ըսելով չենք ուզած հասկցունել թէ Լոնտոնի հետ իբրեւ կեդրոն յարաբերութիւն ունեցող հայրենասիրական մասնաժողովները ալ դադրած են գոյութիւն ունենալէ։ Այդ մասնաժողովներ Մեծ. Պր. Կ. Յակոբեանի նախագահութեամբ մի ընդհանուր ժողով ունեցան ի Փարիզ այս տարի յունիս 15ին։ Ընդհանուր ժողովը տեւեց մէկ շաբաթ եւ այնտեղ որոշուեցաւ որ այսուհետեւ կեդրոնը Փարիզ լինի եւ «Հայկական ընկերակցութիւն»ը կազմակերպելու եւ տարածելու համար մի կանոնագիր պատրաստուի։ Թէեւ «Արմէնիա»ի Խմբագիր-տնօրէնը Մարսէյլի կողմանէ իբր պատուիրակ ներկայ կը գտնուէր ընդհանուր ժողովին եւ թէեւ իրեն կատարեալ արտօնութիւն տրուած է որ՝ եթէ հարկ համարի, անպայմանօրէն կերպով հրատարակէ ընկերակցութեան կեդրոնին ի Փարիզ փոխադրութիւնն, բայց մենք լաւագոյն համարած էինք սպասել որ կեդրոնն ինք հրատարակէր պաշտօնապէս, ինչպէս որ պիտի ընէ հաւանօրէն երբ վերջացնէ իւր կանոնագրի խնդիր։ ԽՄԲ.

(2) Թէեւ մեր թղթակից նշանակած էր այնտեղ նորընտիր պաշտօնեաների անուններն ի հրատարակութիւն, բայց մենք ինչ ինչ նկատումներով լաւագոյն համարեցինք չհրատարակել առայժմ քանի որ պաշտօնական կերպով հաղորդուած չէ մեզ 'ի հրատարակութիւն։ ԽՄԲ.

◆

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԷՆ

Վան, 1/13 Յուլիս 1886

Յունիս 22-4 յուլիսին Պաշքալէի նորընտիր կուսակալը մեր կուսակալին հիւր լինելով, նոյն օրի դէպքերու մասին կը հեռագրէ ի Կ. Պոլիս թէ այստեղի հայեր ապստամբեցան, բայց Համիտ բաշան իւր փութաջանութեամբ զանոնք շուտով զսպեց։ Համիտ փաշան պատուանշանով վարձատրուեցաւ և իւր երերուն աթոռն աւելի ամրացաւ։

Յունիս 22ին Պօղոս եպիսկոպոսի գործակատարները մասնաւոր խնամով պատրաստած էին իւրաքանչիւր թաղի մէջ պատժելի անձանց անուններ զոր ոստիկանութիւնը հետզհետէ ձերբակալելով կը բանտարկէ։ Ցարդ բանտարկեալներուն թիւը 30ի կը մօտենայ։ Տակաւին բազմաթիւ մարդեր կան զորս ոստիկանութիւն չէ կրցած ձեռք բերել։ Բանտարկեալներու մէջ կան 15–70 տարեկան մարդիկ։ Հարուստ, միջակ և աղքատ դասակարգերն իրենց ներկայացուցիչներն ունին անդ։ Ազգային երեսփոխան Պր. Կարապետ Զրբաշեան ևս բանտարկեալներէն է։ Զնա գիշերանց անկողնէ հանին և տարին։ Փակեալ Կեդրոնական վարժարանի աշակերտները մեծ խստութեամբ կը փնտռուին ոստիկանութենէն։ Առայժմ երկուքի՝ Պ.Պ. Թէրլէմէզեան Մկրտչի և Ալանեան Գալուստի տուները գիշերանց պաշարելով, ոստիկաններ փնտռած են զանոնք և վերջնոյն տունէն տարած են քանի մը աշխարհ քարտէզներ։ Ոստիկանութիւնն ի դերև ելնելով իւր ձեռնարկին մէջ, նոցա ծերունի հայրերը հինգ օրէ ի վեր բանտարկած է և կը պահանջէ իրենց որդիները։ Բանտարկեալները, չորս անձէ զատ, կեդրոնական բանտ տարուած են և պիտի դատուին նախադատ ատենի առաջ, Պօղոս եպիսկոպոս, երէկ նոր ցուցակ մը յանձնած է կառավարութեան որոյ մէջ նշանակուած են քանի մը բարձրաստիճան անձանց անուններ իբրև խռովութեան գրգիչներ։ Հաւանօրէն երեկոյ չեղած կը բանտարկուին անոնք։ Աքսորելի անձեր ալ կան, բայց տակաւին Պոլսէն հրաման չէ եկած։ Բանտարկեալներէն կամ վիրաւորեալներէն շատեր կան որ միակ աշխատաւորներ էին իրենց ընտանեաց որք այժմ անօթի մնալու դատապարտեալ են։ Հանգանակութիւն մը պիտի լինի ի նպաստ սոցա, եթէ անախնեալ արգել չպատահի։

Ժողովրդի ձեռքէն բողոքելու ազատութիւնն ալ առնուած է։ Առանց կուսակալի վաւերացման հանրագիր մը չէ կարելի ստորագրել, հեռագիր մը չէ կարելի տալ։ Պատրիարքարանը ի՞նչ ընել կը մտածէ արդեօք, չենք գիտեր։ Արդեօք նոյն իսկ քուէարկութիւնները դադրեցնել չէ՞ հրամայած։ Երէկ չէ միւս օր Ս. Պօղոս եկեղեցւոյն մէջ, ուր քուէարկութիւնը խափանուած էր, ժողովուրդը նորէն կը հրաւիրուի ընտրութիւններ կատարելու. սակայն ամէն մարդ եկեղեցւէն ուղղակի տուն կերթայ և քուէ տուող չմնար։

Պօղոս եպիսկոպոս կատղած է իր անյաջողութեան համար և կ'ուզէ վրէժ լուծել Վանայ ժողովրդէն որոյ լաւագոյն զաւակներն անխնայ կմատնէ ու կը զրպարտէ։ Կառավարութիւնն ալ Պօղոս եպիսկոպոսի ցանկութիւնները կը կատարէ հրճուանօք և առանց վարանելու։ Եւ ինչո՞ւ վարանի։ Պէտք չէ՞ մարեցունել 61րդ յօդուածի յարուցած կրակը։ Ամէն լաւագոյն առիթ մ'ե՞րբ կուգայ։ Բարձրաստիճան պաշտօնեաներ կ'դրդուեն թիւրք ժողովրդի մոլեռանդութիւնը։ «Արթնցէ՛ք, կը պոռան, հայեր ուզեցին փորձ մ'ընել թէ կրնա՞ն մեր զինուորներուն հետ կռուիլ»։ Զինուորներ կը ծեծեն անպատասխան անվախ խեղճ անցորդը կամ խանութպանը։ Նոցա օրինակ կը հանդիսանան միւթէսարիֆի պէս մարդեր։ Զարմանալի չեն այս ամէն քանի որ Հայոց Առաջնորդական տեղապահն է որ զինուորներուն զարկէ՛ք կը հրամայէ։

Յունիս 22ի դէպքերը կը ցուցնեն որ ժողովուրդի մէջ ինքնաճանաչութեան ոգին աւելի կը հաստատուի, այնպէս որ իր իրաւանց պաշտպանութեան համար զոհողութիւն անելու չպիտի վախնայ։ 1886 յունիս 22ը աւելի մեծ նշանակութիւն ունի 1883 յունիս 23էն։ (1)

---

(1) 1883 յունիս 23ին (Յուլիս 5) մի ժողովրդական յեղափոխութիւն ծագեցաւ Վանի մէջ։ Այն ժամանակի նահանգապետ Հասան փաշան հայ ժողովրդի երեւելիներին մի հանրագիր ստորագրել տալով զրկած էր Բ. Դուռը թէ հայեր շատ գոհ են տեղական կառավարութենէն որի համար Սուլթանին երկար կեանք կը մաղթեն անդադար։ Բ. Դուռը Հասան փաշայի միջնորդութեամբ պատուանշաններ զրկեց այդ հանրագիր ստորագրող հայ երեւելիներին։ Ժողովուրդը երբ լսեց թէ իւր թշուառ կացութիւնը ծածկողներն և այս նկատմամբ թէ՛ Սուլթանը և թէ՛ բովանդակ աշխարհ խաբել ուզողներն կը վարձատրուին, սաստիկ յուզուելով գրգռուեցաւ։ Այդ միջոցին Խրիմեան Հայրիկ Վանի Առաջնորդն էր (բայց Նորին Ամենապատուութիւն ստորագրած չէր այդ հանրագիր)․ պատուանշան ստացող հայերն որոց գրեթէ ամէնքն ալ ազգային ժողովների անդամներ էին, կանչեց Առաջնորդարան յունիս 23/5 յուլիսին և ժողովրդի դրդուած վիճակը ներկայացունելով, վտանգին առջեւն առնելու համար խորհրդակցելու վրայ էին, երբ հայ ժողովուրդը յարձակեցաւ Առաջնորդարանին վրայ և «Ահա՛ ձեզ պատուանշան, դաւաճաննե՛ր, ազգին և տէրութեան թշնամինե՛ր» ըսելով սկսաւ սաստիկ ծեծել պատուանշան ստացող աղաները։ Անմիջապէս ոստիկաններ հասան որոնք նոյնպէս ծեծուեցան․ կառավարութիւնը պատրաստուեցաւ զօրք հանել ժողովրդին վրայ որ 4000ի չափ բազմութեամբ խռնուած էր այնտեղ․ ժողովուրդը զարնուեցաւ զօրքերին հետ․ զօրքերի հրամանատարը երբ տեսաւ թէ վտանգը մեծ է, քաղցրութեամբ սկսաւ խնդրել ժողովրդէն որ հանդարտի․ Հայրիկ ժողովրդին և աղաներին միջնորդ կանգնած կաշխատէր մահէ ազատել աղաներն յորոց ոմանք թէև Հայրիկին հայհոյիչներ, Հայրիկին փէշին տակ մտած «Ամա՛ն Հայրիկ, ոտքդ պագնեմ, մեզ ազատէ՛» կը պոռային։ Տեսնելու արժանի տեսարան էր այն․ Հայրիկ

◆

ՆԱՄԱԿ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ

Ռուսճուք, 14/26 Յուլիս 1886

Մեր Ս. Մեսրովպեան վարժարանի հարցաքննութիւնք սկսան անցեալ կիրակի օր և շարունակուեցան ամբողջ շաբաթ մը։ Տեսնուած արդիւնքը գոհացուցիչ է, մանաւանդ պալկարերէնի մասին, և ես քաղցր պարտաւորութիւն մը կ'կարծեմ կատարած ըլլալ հրապարակաւ շնորհակալիք յայտնելով թէ՛ անձնուէր հոգաբարձուաց, թէ՛ ժրաջան դաստատուաց և թէ՛ մանաւանդ այն ամէն ազնիւ անձանց, որք միշտ յօժարութեամբ նուիրած են և կ'նուիրեն իրենց լուման ազգային լուսաւորութեան գործին։

Միայն թէ դիտողութիւն մը։

Ի Վառնա և ի Շումլա մեր ազգայինք ունին կրկնայարկ և լաւ բաւականի օդաւէտ վարժարաններ. իսկ մեր այս տեղի վարժարանը անշուք գետնայարկ մ'է։ Միթհատի շունչը որ այնչափ մեծագործութիւններ ըստեղծած է Պուլկարիոյ ուրիշ շատ տեղերու և մասնաւորապէս Նորա Դանուբեան այս ոստանին մէջ, երևի թէ անցած չէ այս շէնքին վրայէն։ Արդարև շատ դաստիարակուած են բազմաթիւ երիտասարդք որ այսօր քաղաքիս ազգայնոց ծաղիկը կը կազմեն, և դեռ այլք ևս կրնան դաստիարակուիլ, սակայն առողջապահական տեսակէտով այս շէնքն այնչափ յարմար չէ վարժարան ըլլալու, և կը կարօտի հիմնական նորոգութեան մը։

Իսկ աղջկանց վարժարան չունինք գրեթէ։ Զկարծէք սակայն թէ մեր մատաղ սերունդը միայն արուներէ կը բաղկանայ, ոչ․ մինչև իսկ ուսեալ հայուհիներ ունենալու չփափաքող ալ չենք․ այսու հանդերձ երեք չորս տարիներէ ի վեր աղջկանց դաստիարակութեան գործը բարձի թողի մնացած է հոս։

Կայ աստ մասնաւոր վարժարան մը ալ, ուր կը յաճախեն 30ի չափ մանչ և աղջիկունք։ Սոյն հաստատութիւնն իր առաջին քայլերն առնելու վրայ ըլլալով կանխահաս է անոր վրայ խօսիլ այժմ։ Այսչափ կըսեմ որ աղջկանց վարժարանի պակասը կը լրացնէ մասամբ մը։

«Արմէնիա»ի նախորդ մի թիւոյն մէջ յիշուած ոճրագործութեան հեղինակ պարսիկները հրապարակաւ դատուեցան այս օրեր։ Ամբաստանեալներէն մին մահուան (այսինքն կախուելու), միւսը 15 ամսոյ բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, իսկ երրորդն ազատ արձակուեցաւ։

ՏԻԳՐԱՆ Մ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՎԱՆԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

Վանի հայ ժողովրդին և թիւրք զօրքերին մէջ յունիս 23/4 յուլիսին պատահած կռիւը որ նկարագրուած է «Արմէնիա»ի 98 թիւին մէջ, հրատարակուած կը տեսնենք Փարիզի Le Temps, Le Soleil, Le Voltaire եւ. լրագիրներին մէջ որոնք այս առիթով կը յիշեցնեն Պերլինի դաշնագրի 61րդ յօդուածի անգործադրելի մնալը և կասկածներ կը յայտնեն թէ արդեօք Վանի դէպքերին մէջ Ռուսիայի մատն ալ կա՞յ։ Մենք թերևս ուրիշ անգամ այդ յօդուածներէ մին ծանօթացունենք մեր ընթերցողներին։ Այսօր հրատարակում ենք Վանի մեր թղթակցէն եկած յուլիս 1/13 ամսաթիւ թղթակցութիւնը և այստեղ ալ կը դնենք մի քաղուած մի ուրիշ թղթակցի մեզ գրած նամակէն։

«Վանի կուսակալ Համիտ փաշան, որպէս ապստամբութիւն զսպող, փառաւորուեցաւ Բ. կարգի Մէճիտիյէ պատուանշանով (1). իսկ յունիս 23ի կռուին մէջ վիրաւորուած զինուորների ատրճանները բարձրացան։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ եղած են. այնպիսի սրտաճմլիկ դէպքեր տեղի ունեցած են և կունենան որ մարդու սրտէն արիւն կը կաթեցնեն։ Պ. Մ. Թէրլէմէզեան որպէս պարագլուխ այդ խռովութեան ձերբակալուելու վիճակին մէջ կը յաջողի փախչիլ, ինչպէս նաև Պ. Գ. Ապանեան. սոցա փախուստէն կը բռնեն կը բանտարկեն իրենց ծերունի հայրեր որոցմէ կը պահանջեն այժմ իրենց զաւակներ։ Բանտարկուած են որպէս պարագլուխներ այս ապստամբութեան Պ. Պ. Գէորգ Օտեան, Կարապետ Ջրբաշխեան, Գալուստ Գալճեան, Ներսէս Գալճեան, Խաչատուր Սաֆրաստեան, Մկրտիչ Շրտիկեան, Կարապ. Ագրիպպասեան, Յովհաննէս Երամեան և իւր որդի Աւետիս Երամեան և մի ահագին բազմութիւն ալ իբր սոյն հետևող ապստամբներ։ Դատաստանի կանչուած են Մեծ. Տեարք Յարութիւն Թէրզիպաշեան, Յարութիւն Գալճեան, Մկրտիչ Փէշքլիմեան (Նալճիլիանեան) և այլ նշանաւոր ազգայիններ։ Այս ամենի պատճառ դարձած է լոկ մի մարդ որ մի ամբողջ նահանգ բանտի, դատի, աքսորի ենթարկեց, հարիւրաւոր ընտանիքներ թշուառութեան մատնեց, մի նահանգի ամբողջ ժողովուրդն գրեթէ սպաննեց, կոտր կոտր պատառեց այն սիրտեր որոց մէջ մի քիչ զգացում կար, փոքր ինչ պլպլացող ճրագը մարեց. ո՞վ է այդ մարդ.— Յարութիւն Վեհապետեան, Պատրիարք Տաճկաստանի հայերին։ Պատրիարքարան և իւր Ազգային Վարչութիւն լուռ, դիւական հրճուանքով մտիկ կը տան ժողովրդական այս տխուր ողբերգութեան և կը թողուն, մինչև իսկ կը նպաստեն, որ Համիտ փաշան իւր ամեն դաւաճանութիւններ թափէ խեղճ ժողովրդի գլխին։ Բայց վերջապէս կուգայ մի օր որ ժողովրդական այս ամեն չարչարանքներ, սուգ և արտասուք որ կը բարձրանան վեր դէպի երկինք, ամպեր կը դառնան և այդ ամպերէ կայծեր դուրս կուգան չանթահար պատուհասելու համար Յարութիւն, Պօղոս, Նուբարեան և իրենց նմաններ։ Սոքա կ'ուրախանան անշուշտ տեսնելով որ երիտասարդութիւն ասուած բանը մնացած չէ այժմ Վանի մէջ. ո՞րը փախած է, ո՞րն ալ բանտարկուած. մեր բոլոր ընկերներ ցրուած են։ Բայց խաւարի իշխանութիւնը իւր վերջ պիտի գտնէ անշուշտ. գիշերը որչափ ալ երկարատև լինի, արշալոյսը կուգայ անշուշտ վանել իրեն։»

—Կ. Պոլսէն մեզ կիմացունեն թէ Յարութիւն Պատրիարք և Նուբարեան էֆէնտին ազդարարեր են «Արևելք»ի վարչութեան որ այլ ևս չգրեն Վանի խնդիրներին վրայ։ Մի քանի օր վերջ այդ արգելքը պաշտօնապէս հաղորդուեր է ազգային տեսչութենէն Կ. Պոլսի բոլոր լրագիրներին։ Յարութիւն Պատրիարք դարձեալ սկսեր է ջանքեր ընել պաշտպանելու Վանի Պօղոսը, իւր հին «խաֆասար»․ քննիչ Տէր. Օրմանեան եպիսկոպոս յուսահատած Պատրիարքարանի այս երկդիմի ընթացքէն, թոյլտուութիւն խնդրեր է իւր վիճակ Երզրում վերադառնալու։ Տէր. Օրմանեան պատճառ ցուցեր է թէ վրան սաստիկ ջերմ դալով հիւանդացած է։ Բանտարկուածները որ յետին խեղճութեան մէջ կը գտնուին, մի խնդրագիր գրկած են Յարութիւն պատրիարքին իրենց արձակման համար, յայտնելով թէ իրենք Պօղոս եպիսկոպոսին զոհ եղած են և ոչ թէ մի քաղաքական դաւադրութեան։ Բայց անօգուտ. ինչ չշարժեր Յարութիւն պատրիարքի սիրտը . . . ։

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ ԱՐՄԷՆԻԱՅԻ ՄԷՋ

Կ. Պոլսէն յուլիս 31ին Փարիզի Voltaire լրագրին գրուած մի թղթակցութենէ կը քաղենք հետևեալը։

«Լուր կը տարածեն թէ ապստամբական շարժում ծագած է Արմէնիայի մէջ։ Այդ էր պակաս միացած Բ. Դրան դիրքը կատարելապէս վտանգաւոր ընելու համար։ Անհնար է ճշդապէս իմանալ թէ ի՛նչ է պատահած այնտեղ արդէն. հոս արգիլուած է մինչև անգամ Արմէնիա բառը գրել կամ արտասանել որ քըրէական մի մեծ ոճիր կը համարուի։ Լրագրապետները գէշ աղէկ մի ճար գտեր են և Արմէնիա բառին տեղ կը դրեն «Հայ կրօնքով Օսմանցիներէ բնակուած նահանգները։» Թէև այս անուն մի քիչ երկար կը լինի, մանաւանդ գրական մի քանի տողերի համար, բայց ի հարկէ լաւագոյն է ենթարկուիլ այդ երկարութեան վտանգին, քան թէ դրաքննութեան բարկին և ա՛լ աւելի երկար դադարումներին։

«Բոլորովին հաւատալի աղբիւրէ առած տեղեկութեանս համեմատ, երէկ չէ առջի երէկ ոստիկանութեան նախարարին լուր հասած է թէ հայ հայրենասէրների մի դաշնի մասնաժողով Սէլանիկէն Օտէսայի և Պաթումի ճանապարհով Արմէնիա ղրկած է բազմաթիւ յեղափոխական գրուածներ և գրգռիչ յայտարարութիւններ։»

ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ

«Մշակ»ի յուլիս 24/5 օգոստոսի թիւին մէջ կը կարդանք որ մեծանուն բանաստեղծ Պ. Ռափայէլ Պատկանեանց (Գամառ—Քաթիպա) ծանր հիւանդ է և մի քանի ժամանակ է արդէն որ չէր կարող տունէն դուրս ելնել։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Աւետարանական բարձրագոյն վարժարանի հայ ուսանողներէն Պարոններ Պապեան, Ասլանեան և Եղիազարեան իրենց ընթացք աւարտած լինելով, իրենց վկայականներ ստացան։ Պ. Պ. Պապեան և Ասլանեան մեկնեցան դէպի իրենց հայրենիք Կ. Պոլիս։ Ուրախութեամբ կիմանանք որ Բաքէի շոգենաւական ընկերութեան Մարսէյլի կեդրոնական գրասենեակին մէջ հաշուակալութեան պաշտօն յանձնուած է արդէն մեր բարեկամ Պ. Պապեանին որ պիտի անցնի իւր պաշտօնի գլուխ ի մօտոյ Մարսէյլ վերադառնալով։

—Եգիպտոսի երիտասարդ հայ գործիչներէն Պ. Կ. Լազեան որ Հայերին նկատմամբ Գահիրէի եւրոպական լեզուով լրագիրներին մէջ հրատարակած յօդուածներովը յայտնի է, Իտալիայի մի քանի քաղաքներն պտըտելէ յետոյ եկաւ Մարսէյլ ուրկէ մեկնեցաւ անցած հինգշաբթի օրը դէպի Եգիպտոս։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Ֆրանսացի հայրենասէրների դաշնակցութեան գլուխ Պ. Բոլ Տէրուլէտի համար որ Ս. Պետերբուրգ կը գտնուի այժմ, խօսուեցաւ թէ Զարին կողմէն ազդարարութիւն տրուած է որ եթէ Ալեմանիայի դէմ թշնամական ճառախօսութիւններ ընէ, ինչպէս որ մտադիր է եղեր, պիտի արտաքսուի Ռուսիայէն։ Հայրենասէրների դաշնակցութիւնը սուտ կը հանէ այդ լուր Ֆրանսական լրագիրներին մէջ։ Օսմանեան լրագիրները այս նկատմամբ իրենց խորհրդածութիւններին մէջ անիրագործելի մի ցնորք կը համարին ֆրանգօ-ռուսական մի դաշնակցութեան կազմութիւնը։

—Սերվիոյի և Պուլկարիոյ մէջ դարձեալ մի պատերազմի պայթումը հաւանական կը թուի։ Երկու կողմէ ալ փութով պատրաստութիւններ կը տեսնեն։ Ռուսիան միշտ դժարութիւններ կը նիւթէ Ալեքսանդր իշխանին դէմ։ Բ. Դուռն ալ այս կերպով քաջալերուած, Արև. Ռումէլիի կառավարական կանոնադրի վերաքննութեան առիթով դժարութիւններ կը հանէ երկու Պուլկարիաների միութեանը դէմ։

—Յորմէ հետէ Ռուսիան բողոքեց Բ. Դրան թէ Թիւրքական Արմէնիայէն քիւրտ հրոսակներ իւր հող կուգան և վնասներ կուտան իւր հպատակների, Թիւրքիան տագնապի մէջ է Արմէնիայի մասին։ Պատրաստութիւններ և խիստ հսկողութիւններ կըլլեն։ Ռուսիան ալ նշանակելի կերպով կամրացունէ սահմանագլուխները և զօրքեր կը կեդրոնացունէ։

LA TRIBUNE DES PEUPLES

Ինչպէս կը տեսնուի լրագրիս Դ երեսը դրուած ծանուցմէն, Tribune des Peuples ընկերվարական ամսաթերթի յուլիս—օգոստոսի թիւը հայերին նկատմամբ համակրական յօդուածներ կը պարունակէ։ «Արմէ-

---

ապտակներ կ'իջեցնէր կատաղիներին որոնք աղաներն իրենց ոտքի տակ առած սպաննել կ'ջանային և կ'պոռային «Զա՛րկ, Հայրի՛կ, զարկ, քո զարկած տեղ վարդ կը բուսնի. բայց թող մեզ որ սպաննենք ազգին վնասարար այդ գազաններ։» Վերջապէս մազապուր ազատուեցան մահէն այդ աղաներ, մի քանի օր անկողնի ծառայելով միայն։ Նոցանէ մի քանի փառեր Առաջնորդարանէն ազատուելնուն պէս, ապերախտութեամբ գնացին նահանգապետութեան պալատը պաշարելով բողոքել թէ Հայրիկ դառով ծեծել տուաւ զիրենք։ Հետևեալ օր Վանի բանտերին մէջ հարիւրաւոր խեղճ և անմեղ հայեր պիտի լեցուէին որոնք պիտի պատժուէին իբր ապստամբներ եթէ Հայրիկ չփութար վտանգին առջևն առնել իր խոհեմութեամբ և քաղաքագիտութեամբ։ Գործի մանրամասնութիւններին և ծանր հետևանքներին անտեղեակ մի քանի գրիչներ ի Կ. Պոլիս սկսան հրապարակով բամբասել այդ ժամանակ Հայրիկին մի գրուածի համար զոր Համիտ փաշան խաբէութեամբ ստորագրել տուած էր Հայրիկին․ ․ Բայց մենք որ այդ ժամանակ Վան կը գտնուէինք, մենք ընդհակառակ Հայրիկի անձնուրացութիւնը կը տեսնէինք նոյն իսկ այդ գրութիւն ստորագրելուն մէջ՝ (յորում յանդէտս իր մի քանի բառեր սպրդուած էին) որով յանձն առաւ ինք բամբասուիլ և անպատուուիլ Կ. Պոլսի մի քանի գրիչներէն, որպէս զի իւր հարիւրաւոր անմեղ զաւակներ բանտերի մէջ փտելէ ազատուին։

ԽՄԲ.

(1) Կ. Պոլսի լրագիրները որ հրատարակած են Համիտ փաշային այդ պատուանշան տրուիլը, չեն կրցած հրատարակել նաև թէ ինչ պատճառով է տրուած։

ԽՄԲ.

նիա»ի խմբագրութիւնը բաւական քանակութեամբ ստացած է այդ թիւէ, ղրկելու համար իր բաժանորդներէ ցանկացողներուն։ Մէկ օրինակը կը տրուի 25 սանթիմի Մարսէյլի մէջ. ուրիշ ամեն տեղերի համար 30 սանթիմ, փոստի ծախքովն հանդերձ։

◆

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԸՆՏԻՐ ԳՐԵԱՆՑ

Ռուսճուքի Ներսէսեան ընկերութիւնը 1300 թիւ վիճակահանութեան տոմսեր շրջաբերութեան հանած է որոցմէ 600ը պիտի շահին զանազան ընտիր գիրքեր որոց անուններն նշանակուած են տոմսերին վրայ։ Վիճակահանութիւնն պիտի կատարուի հոկտեմբեր 5/17ին, վերոյիշեալ ընկերութեան դրասենեակը։ Տոմսակները կը ծախուին 6 ղրուշի։ Ուզողը կրնայ «Արմէնիա»ի խմբագրատունէն ալ ստանալ վճարելով 1 ֆրանք և 50 սանթիմ։

◆

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱՅԻ

ՔԵՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՔԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
«Թիֆլիզի հայ. գրք. հրատրկ. ընկերբե.»

Մեծանուն բանաստեղծ Գամառ-Քաթիպայի (Ռ. Պատկանեանց) ստանաւորները պարունակող մի գիրք է 476 երեսներէ բաղկացած։ Սկիզբը դրուած է հեղինակին պատկերը։ Գամառ-Քաթիպայի բանաստեղծութիւններէ մի քանին արդէն ծանօթ ըլլալով մեր ընթերցողներին, աւելորդ կը համարինք գրել այդ մասին։

Կը ծախուի «Արմէնիա» լրագրի խմբագրատունը ի գին 1 ֆրանք և 75 սանթիմի։ Մարսէյլէ դուրս ամեն տեղի համար 2 ֆրանք փոստի ծախքովն հանդերձ։

◆

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Ա. ՀԱՅ ԴԻՒՑԱԶՆՈՒՀԻՄԸ	գին 50	սանթիմ.
Բ. ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՅԻ	» 20	»
Գ. ՍԱՂՄՈՍ ԽՍՐԱՅԷԼԻ	» 40	»

Կը ծախուին Մարսէյլ, «Արմէնիա» լրագրի խմբագրատունը։

Օտար քաղաքացիներին կը դրկուի փոստով, երբ վերոյգրեալ գիներով ֆրանսական, թրքական կամ ռուսական փոստի թղթադրոշմ դրկեն «Արմէնիա»ի խմբագրութեան։

◆

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գ.

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ՍԱՂՄՈՍ ԽՍՐԱՅԷԼԻ

ՆՈՒԷՐ
ՀԱՅԻ ՄՈՌԱՑՈՒԱԾ ԴԱՏԸ ՊԱՇՏՊԱՆՈՂՆԵՐԻՆ

• Հայաստանի վիճակին նկատմամբ պատուոյ մաղթանքներ և մտածումներ պարունակող մի տետրակ է։

Հայաստանի բնակիչներէն Գ. Իսրայէլի գրած այդ հայրենասիրական Սաղմոս կը ծախուի «Արմէնիա» լրագրի խմբագրատունը։ Գին 40 սանթիմ, փոստի ծախքովն հանդերձ։

ՄԱՆՈՒԷԼ ՄԻՐԱԽՈՐԵԱՆ

ՆԿԱՐԱԳՐԱԿԱՆ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԵՐԵՆԱԿ ԳԱՒԱՌՍ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՏԱՃԿԱՍՏԱՆԻ

ՏԵՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՍԱՐԻՆ ԵՒ ՁՈՐԻՆ ՀՆԻՆ ԵՒ ՆՈՐԻՆ ՊԻՏԱՆԻ ԳԻՏՆՈՑ

Մասն Ա. Բ. Գ. (աւարտ)

Հայաբնակ գաւառաց ընդհ. նկարագրութիւնն, տեղագրութիւնն, աշխարհագրութիւնն, շէն և ամայի վանօրէից նկարագիրն, աւանդութիւնք և այլ նիւթեր պարունակող Ազգ. գործ մի է, ամենակարևոր և հետաքրքրական գրուած շրջահայեաց և շատ նուրբ տեսութեամբ արժանի ամեն Հայու յաճախակի վերծանութեան։

Կը գտնուի բոլոր գրավաճառաց քով. կեդրոնատեղին է Պոլիս Պահճէ-գափու հայագործի փաւն դէմ Գ. Լֆ. Ճինեանի վաճառատուն, թիւ 11։

Գին — Ա. և Գ. մասերն 8 ական, իսկ Բ. մասն 10 դահեկանի։

Վաճառողաց համար զոհացուցիչ զեղչ կը լինի, և յանձնարարութիւնք ճշդիւ կը կատարուին։

LIBRAIRIE des DEUX-MONDES

(BIBLIOTHÈQUE INTERNATIONALE)
BOURIAND
Libraire-Éditeur, 17, Rue de Loos, PARIS

Extrait du Catalogue

La prochaine Révolution, Auguste Chirac, 2 fr. 50.
Paroles d'un Révolté, P. Krapotkine préface d'Elisé Reclus 3 fr. 50.
Idée générale de la Révolution, Proud'hon 3 fr. 50.
Science et Démocratie, V. Meunier 2 volumes, chaque 3 fr. 50.
Germinal, Emile Zola 3 fr. 50.
Histoire des Prolétaires depuis les temps les plus reculés, Yves Guyot 10 fr.
Histoire du Socialisme, et des Réformateurs et des Révoltés à travers les âges, par Benoit Malon, illustré, 6 volumes, chaque : 7 fr.
Manuel d'Économie Sociale, Benoit Malon 2 fr. 50.
Histoire de la Révolution du 18 Mars 1871, P. Lanpalley 7 fr. 50.
Capital et Travail, Ferdinand Lassalle 2 francs.
Abrégé de Psychologie, Nerbert Spencer 4 francs.
Histoire de la Révolution de Juin 1848, V. Marouc. 2 francs.
De l'origine des espèces par sélection naturelle, Darwin 5 francs.
Histoire de la Révolution Française, Villiaumé 3 volumes, chaque : 5 francs.
La Misère (roman d'études sociales), Louise Michel 12 francs.
Les Phénoménes Terrestres, Élisée Reclus, 2 volumes, 2 fr. 50.
L'art d'avoir des enfants sains de corps et d'esprit, Dr Moirot, 5 francs.
La Quintessence du Socialisme, Benoit Malon, 1 fr.
Les Rois de la République (histoire des juiveries), A. Chirac 3 fr. 50.
Le Monde dans 2,000 ans, G. Pellarin, 3 fr. 50.

P. S.— Pour recevoir *franco* ces ouvrages il suffit d'en envoyer le montant par *mandat postal international*, adressé au Directeur de la LIBRAIRIE DES DEUX-MONDES, F. Bouriand, *Paris* 17, rue de Loos *Paris*. Les personnes qui cultivent certaines spécialités dans *les lettres, les sciences, les beaux-arts, l'économie sociale, l'enseignement, le droit*, etc.. etc., etc, et qui désirent avoir la liste des ouvrages traitant particulièrement de ces matières, n'ont qu'à nous le faire savoir, à seule fin que nous leurs fassions parvenir les catalogues spéciaux dont ils auraient besoin. *La Librairie des Deux-Mondes* fait paraitre tous les mois un *Bulletin* donnant l'analyse de ces publications; ce bulletin est envoyé *gratis et franco* à toute personne qui en fera la demande.

◆

Bibliographie

LA TRIBUNE DES PEUPLES

Revue Internationale du Mouvement Social
Dans les 5 parties du Monde
RÉDACTION ET ADMINISTRATION
Lib. des Deux-Mondes, 17, rue de Loos PARIS
PRIX DE L'ABONNEMENT
FRANCE UN AN : 5 fr. UNION POSTALE 6 f.

Nous avons déjà signalé à nos lecteurs cette intéressante publication. Son dernier numéro nous est déjà arrivé

Il débute par un appel fait à la pressse en faveur des *Revendications des Arméniens* contre l'oppression séculaire que fait peser le Gouvernement ottoman sur ce peuple infortuné, au mépris des stipulations du traité de Berlin.

Nous y trouvons aussi une réfutation fort intéressante de l'ouvrage du Docteur LOMBROSO: Les *Révolutions expliquées par la science, ou du délit politique au point de vue de l'anthropologie criminelle.* L'analyse de ce travail par CASSIUS en fait ressortir les conclusions qui seront peut-être du goût des médecins aliénistes, mais qui feront jeter les hauts cris aux partisans de la liberté.

Parmi les autres articles très remarquables, nous y lisons : *La Génération artificielle* du Docteur ROSELLI, qui est une critique très sensée de la thèse si hardiment soutenue par le Docteur GÉRARD devant l'Académie de Médecine, et qui souleva dans les journaux de si vives controverses.

Une note très intéressante sur la *situation des immigrants dans la République Argentine* n'est pas de nature à encourager ceux qui seraient tentés d'aller chercher fortune dans ces contrées lointaines.

Suit une traduction fort remarquable d'un article d'un journal clandestin sur le *mouvement révolutionnaire en Russie*. Cette étude d'une grande valeur est pour ainsi dire, une analyse exacte des souffrances qu'endurent les courageux nihilistes ; les scénes émouvantes des luttes qu'ils soutiennent contre l'absolutisme du Czar : c'est, en un mot. le récit fidèle du long martyrologe des champions de la liberté russe.

Le dernier article qui a pour titre : *Un plébiscite musulman au Maroc*, est d'une originalité peu commune, où le Sultan dans un moment d'attendrissement fait sanctionner par ses sujets une question délicate dont il ne croit pas endosser seul la responsabilité.

La Revue se termine par une série de correspondances de *Bulgarie, Arménie, Suisse, Portugal, Egypte, San Salvador, Uruguay, Paraguay, Colombie,* de l'*Equateur* et du *Vénézuéla* et une
Revue Bibliographique Internationale.

La Tribune des Peuples paraît tous les mois en livraisons de 24 pages, ceux de nos lecteurs qui désireraient en recevoir un numéro à *titre spécimen*, n'ont qu'à en faire la demande à l'éditeur-gérant à la *Librairie des deux Mondes*, 17, rue de Loos, PARIS.

On s'abonne sans frais dans tous les bureaux de poste

A. H. CREET & Cie

COWNPORE N. W. P. INDES ANGLAISES

Négociants-Importateurs, Exportateurs, Commissionaires, Commissaires priseurs, Contractants (Fournisseurs) et fabricants de cuirs de toute qualité.

Ayant eu une très longue expérience dans les diverses branches sus-nommées, nous sommes prêts à recevoir des marchandises à la commission pour la vente tractative ou aux enchères publiques, dans des conditions qui seront trouvées réciproquement avantageuses et satisfaisantes.

En échange des marchandises Européennes nous pouvons fournir des marchandises fabriquées aux Indes, n'importe quelle quantité, des premiers choix comme suit :

Des jouets d'enfants de Lucknow, articles de laiton et des draps d'or de Benarès, dinanderies de Moradalad, bijouteries d'or et d'argent de Delhi, châles, étoffes de Cachemire, etc.

Ayant des locaux spacieux pour l'étalage des marchandises en commission et pour la vente aux enchères, nous pouvons en toute confiance recommander notre maison à quiconque voudra entrer en relations d'affaires avec nous, et nous serons bien aise de recevoir des communications et des échantillons dans ce but.

Références

BANK OF BENGAL ;

ROHILCNUD ET KUMAON BANK ;

AGRA BANK LIMITED.

Si c'est nécessaire, nous serons heureux de fournir d'autres références.

Toute communication doit être adressée à nous directement en anglais très détaillée, avec conditions et conventions y relatives.

Mon AD. GODCHAU

Habillements pour Hommes et Enfants

LA MAISON POSSÈDE DEUX GRANDS ÉTABLISSEMENTS DE DÉTAIL :
l'un, 12, Faubourg Montmartre, 12
l'autre, 75, Rue de Rivoli, 75

Pour la Grande Ouverture de la Saison d'Hiver, la **Mon AD. GODCHAU** *met en Vente des séries exceptionnellement avantageuses, dont ci-dessous quelques extraits :*

PARDESSUS POUR HOMMES
15fr. 20fr. 25fr. 30fr. 40fr. 50fr.

COMPLETS POUR HOMMES
35fr. 45fr. 60fr. 70fr.

HABILLEMENTS DE CÉRÉMONIE
28fr. 40fr. 50fr. 70fr. 80fr.

ROBES DE CHAMBRE
11fr. 15fr. 22fr. 30fr. 40fr.

COSTUMES POUR ENFANTS
5f50 10fr. 14fr. 22fr. 28fr.

COMPLETS JEUNES GENS
26fr. 30fr. 38fr. 42fr.

PARDESSUS POUR ENFANTS
5f50 10fr. 14fr. 22fr. 28fr.

Rayons Spéciaux
de VÊTEMENTS sur MESURE
pour Hommes & Enfants

Nous rappelons que la :

Mon AD. GODCHAU HABILLE AUSSI BIEN que les GRANDS TAILLEURS.
Mon AD. GODCHAU est connue pour vendre le meilleur marché de tout Paris.
Mon AD. GODCHAU échange ou rembourse les vêtements ne convenant pas.
Mon AD. GODCHAU est connue et estimée comme MAISON DE CONFIANCE.
Mon AD. GODCHAU vend ses articles en détail au MÊME PRIX QU'EN GROS.
Mon AD. GODCHAU GARANTIT ses produits qui sont de PREMIER CHOIX.

Envoi FRANCO en province à partir de 25 fr.

INSECTICIDE BOUVAREL

EXPOSITION MARSEILLE · LONDRES 1859 · INTERNATIONALE · INDUSTRIELLE

◆

Comme une bonne étoile

ce produit merveilleux a paru dans les nuits souvent si sombres des pauvres souffrants, et leur apportait soulagement et consolation, et quand on lit les témoignages sans nombre que les Pilules Suisses ont obtenus on le comprend. La vente d'un million et demi de boîtes par an di tout «Veuillez m'envoyer une boite de vos Pilules Suisses à 1 fr. 50. Je m'en trouve très bien, je ne souffre plus. Mauvais appetit, conséquence naturelle d'un estomac delabré, tout a disparu par l'usage de vos Pilules Suisses. Inutile d'ajouter que je vous autorise à publier ma lettre.
«Mme Félice FORCIN-LANGET, à Sandillon (Loiret)».
A. M. Hertzog, Phm, 28, rue de Grammont, Paris.

ՏՆՕՐԷՆ—ԽՄԲԱԳԻՐ
Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ
Le Gérant : FÉLIX ENFFANTIN.

ՄԱՐՍԷՅԼ
Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի
Marseille. — Imprimerie du Midi, M. SCHICKLER
rue Vacon 50.